

Deciżjoni tas-Sedja mogħtija minn l-iSpeaker Michael Frendo fis-Seduta numru 505 tat-8 ta' Ottubru 2012

Wara li s-Sedja semgħet il-punti kollha mqajjma mill-Onorevoli Joe Mizz fuq point of order, kif ukoll wara li semgħet ukoll l-argumentazzjoni tal-Ministru Tonio Borg, l-Onor Franco Debono u l-Onor Anġlu Farrugia, is-Sedja tiddeċiedi dan li ġej:

Qabel xejn irridu nikkonsidraw in-natura ta' din il-mozzjoni. Mozzjoni ta' aġġornament tista' tkun jew dilatorju jew sostantiva. Mozzjoni ta' aġġornament dilatorja għandha r-regoli tagħha. Meta l-mozzjoni ta' aġġornament tkun titlob ukoll il-materja li trid tiġi diskussa din ma tkunx fin-natura tagħha mozzjoni dilatorja imma mozzjoni sostantiva. Għaldaqstant hija regolata bħala tali mozzjoni sostantiva b'regoli tagħha fosthom l-Ordni Permanenti 22. Din l-Ordni tgħid li "għandu jingħata avviż ta' mill-inqas tlett ijiem għall-interpellanza jew għall-mozzjoni." Dawn it-tlett ijiem għal din il-mozzjonisostantiva ingħataw. Barra minn dan l-Ordni Permanenti 22 li ma hijex sospiża bil-mozzjoni proċedurali ta' din il-Kamra, Mozzjoni 78, ma tidistingwix bejn mozzjonijiet u allura din il-mozzjoni għet magħmula korrettement. Imkien fl-Ordni Permanenti 22 ma hemm indikat li mozzjoni sostantiva bħal din trid issir minn Ministru.

Dan bla preġudizzju għar-rulings tal-Ispeaker Lawrence Gonzi fis-Seduta 391 tas-26 ta' Ġunju 1990 u tal-Ispeaker Myriam Spiteri Debono fis-Seduta 217 tat-13 ta' Mejju 1998 li kkontemplaw sitwazzjonijiet differenti mill-preżenti għaliex kienu sitwazzjonijiet fejn il-materja tqajmet wara linterruzzjoni tal-hin tax-xogħol, haġa li hawnhekk ma saritx.

Huwa paċifiku għalhekk fil-fehma tas-Sedja li l-mozzjoni setgħet issir u saret kif kellha ssir bħala mozzjoni sostantiva u mhux mozzjoni dilatorja.

Tibqa' pero' il-kwistjoni ta' meta għandha tiġi dibattuta, u vvutata, tali mozzjoni sostantiva. Tressaq largument li l-maġġoranza tappoġġja din il-mozzjoni. F'dan ir-rigward irid jingħad li l-maġġoranza ommeno ma tistax tiġi predeterminata abbażi ta' dikjarazzjonijiet għaliex din hija biss determinate minn vot. Wieħed jista' jifhem li din hija sitwazzjoni frustranti.

Imma jibqa' l-fatt li, għalhekk, l-kwistjoni essenzjali hija *kif titressaq* il-mozzjoni li fuqha ikun irid jittiehed dan il-vot.

Hawnhekk is-Sedja terġa' tagħmel riferenza għar-ruling tal-Ispeaker Myriam Spiteri Debono fiseduta 217 tat-13 ta' Mejju 1998. L-iSpeaker Spiteri Debono, għar-rigward tat-talba li kienet saret għal mozzjoni simili mill-Kap tal-Oppożizzjoni ta' dak iż-żmien, wara li ma laqgħethiex għaliex kienet saret waqt il-hin tal-uncontested business, qalet hekk:

"Anke jekk għall-grazzja tal-argument, kellna ngħidu li din it-tip ta' mozzjoni hija ammissibbli, dan mhuwiex il-hin li titressaq u tiġi diskussa iżda hinha huwa fil-hin tal-mozzjonijiet wara li tkun dehret fuq l-order paper".

Kull mozzjoni sostantiva, appartidawk il-mozzjonijiet speċifiċi regolati mod ieħor, titqiegħed fuq l-Order Paper jew mill-Kumitat tax-Xogħol tal-Kamra jekk ikun hemm ftehim, jew mill-Kap tal-Kamra skond il-prassi kostanti ta' dan il-Parlament.

Dan huwa l-qafas regulatorju li ilu jiġi applikat f'din il-Kamra għal żmien twil u għal diversi legiżlaturi. Għalhekk mozzjoni sostantiva ma tistax titqiegħed fuq l-aġenda tal-Kamra hlief permezz ta' dawn il-metodi.

B'danakollu s-Sedja tħossha mgħobbija bir-responsabbiltà li tara li d-deputati jkollhom l-opportunità li jiddibattu dak li jixtiequ. Fl-istess nifs, is-Sedja hija wkoll mgħobbija bir-responsabbiltà li tara li xxogħoltal-Kamra jimxi bl-ordni biex ix-xogħol tal-Gvern ikun jista' jsir speditament. Dan kollu firrispetttad-drittijiet tal-Oppożizzjoni u tad-deputati individwali. Din hija l-essenza tad-demokrazija parlamentari u tas-supremazija ta' din il-Kamra.

Is-Sedja ma hijiex sodisfatta bir-regolamentazzjoni li teżisti llum u li effettivament tpoġġi ċ-ċwieviet f'idejn il-Gvern tal-ġurnata. Imma din hija r-regolamentazzjoni li bih dejjem tmexxa dan il-Parlament.

Is-Sedja tinnota li Ordnijiet Permanenti tal-Kamra jipprovdu li ġurnata alternattiva kull gimghatejn il-Ħamis hija allokata għal xogħol tal-membri privati u taht dak l-arrangament l-impasse preżenti ma kienx jinqala'. Dan l-arrangament pero', bi prassi sfortunata li ilha ssir għal fuq nofs seklu, huwa frustrat bit-teħid ta' mozzjoni ta' proċedura fil-bidu ta' kull legiżlatura li tissuspendi xi wħud minn dawk l-ordnijiet permanenti u li fil-kaz preżenti biex ma jkunx hemm laqgħat il-Ħamis bħalma kien indikat fl-Ordnijiet Permanenti nfushom. Wieħed jista' jifhem li dan forsi huwa wkoll meħtieġ biex il-Gvern jassigura li x-xogħol tiegħu isir, imma mill-banda l-oħra, ma għandux ifisser li mozzjoni tal-Oppożizzjoni jew ta' Deputat ma jinstabx hin għaliha.

Din is-sitwazzjoni fissret li f'dawn l-aħħar għexieren ta' snin kien hemm numru sewwa ta' mozzjonijiet privati (madwar 40 mill-1976 sal-2008) li ma tressqux fil-Kamra u skadew meta ġie xolt il-Parlament, jew li d-Deputati qatgħu qalbhom li qatt kienu ser jiġu diskussi wara li kienu fuq ilmotion book għal aktar minn tliet xhur jew anki għal snin sħaħ.

Is-Sedja hija fid-dover li tapplika r-regoli kif inhuma anki jekk hija x-xewqa tagħha li jinbidlu. Fl-iżvilupp tad-demokrazija parlamentari tagħna wasal iż-żmien li jkollna regoli aktar sofistykati u li jindirizzaw l-ħtieġa li deputati jew l-Oppożizzjoni jkollhom hin allokat għalihom kif inoltre kienet lintenzjoni oriġinali tal-Ordnijiet Permanenti nfushom.

Is-Sedja tagħmel riferenza għar-ruling tagħha fis-Seduta numru 277 tat-Tnejn 8 ta' Novembru 2010, fejn, għalkemm f'ċirkostanzi differenti minn dawk tal-lum, hija heġġet lill-Membri biex, fir-rigward tar-regolamentazzjoni tal-Kamra "jsegwu interpretazzjoni teleoloġika li tħares lejn l-iskop li għalihom tfasslu r-regoli, u inoltre li jżommu f'moħħhom li fil-kontinwità tad-demokrazija parlamentari jrid ikun hemm għaqal kbir fl-użu tal-poteri li jagħtu l-Ordnijiet Permanenti.." u "li jaraw li l-eżerċizzju tal-poteri li joħorgu minn dawn ir-regoli ma jmurx 'il hinn, jew aghar minn hekk, kuntrarju għal, liskopli għalihom saru l-istess regoli".

Is-Sedja, filwaqt li ttenni li fiċ-ċirkostanzi preżenti dan mhux il-kaz, tagħmel l-istess appell u tiddikjara li hija ser issegwi biex tara li dan ma jsirx, u jekk dan jirriżulta wara li jkun għadda żmien raġonevoli fiċ-ċirkostanzi kollha, tara x'rimedji tista' tagħti, jekk dan huwa possibbli.

Fid-dawl ta' dan, is-Sedja ha terga' tlaqqa' l-Kumitat tax-Xogħol tal-Kamra nhar il-Ħamis ta' din listessgimgha bl-iskop li jintahaq ftehim dwar ix-xogħol tal-Kamra. Sadanittant hija tappella lillpartijiet biex jużaw dan il-ħin biex ikollhom abbokkamenti neċessarji li jwassluhom għal ftehim.